Droga Królewska

część II

ulica Długa – strona południowa

Wykorzystałem wszelkie materiały i informacje dostępne w internecie, w książce F. Mamuszki *Droga Królewska*, w publikacjach Andrzeja Januszajtisa. Również z plansz eksponowanych w Muzeum Bursztynu.

Wyłącznie do korzystania przez uczestników Kursu przewodnikowskiego po Trójmieście 2013/2014 Oddziału Gdańskiego PTTK

Droga Królewska – początek (ok. XIII w)

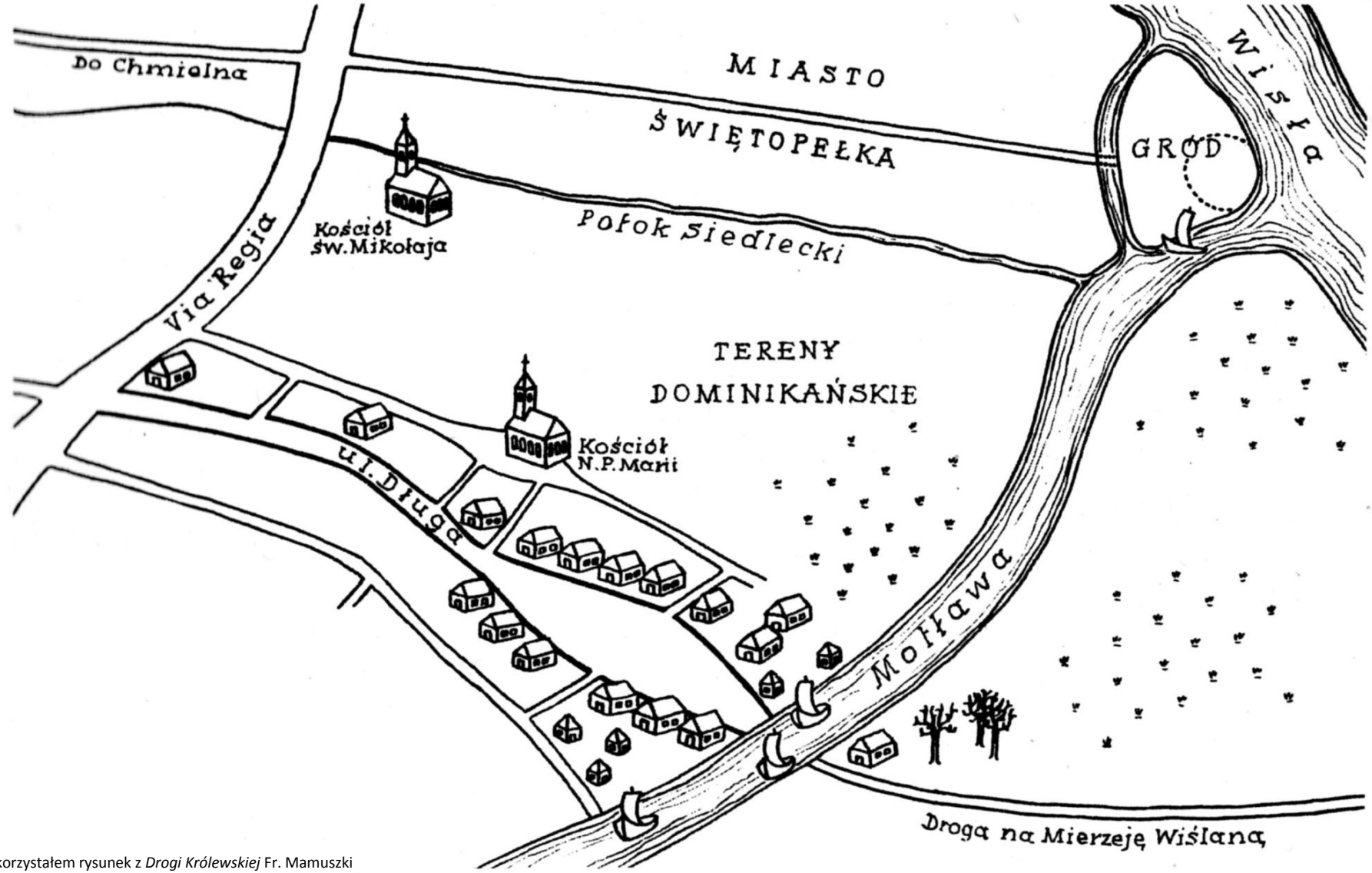

Wykorzystałem rysunek z *Drogi Królewskiej* Fr. Mamuszki

Droga Królewska - dziś

Wykorzystałem rysunek z przewodnika *Gdańsk i Pomorze Wschodnie* M.Omilanowskiej i J.Majewskiego

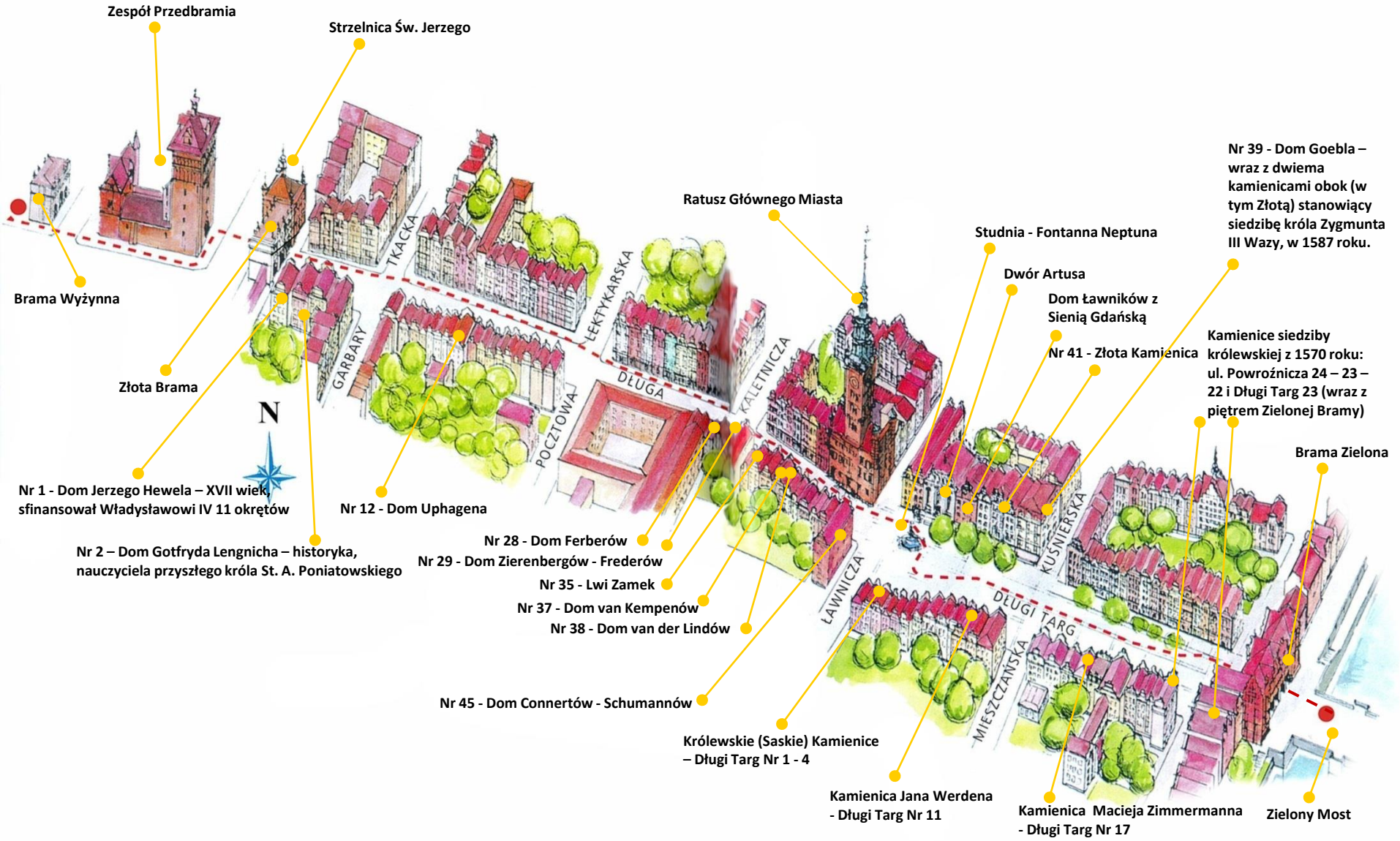

Droga Królewska

– Brama Długouliczna (1/3)

Brama Długouliczna i przebudowana Brama Wysoka od strony ulicy Długiej na obrazie Antona Möllera *Grosz Czynszowy* z 1601 roku.

Obraz znajduje się w Muzeum Historycznym Miasta Gdańska, w Ratuszu Głównomiejskim.

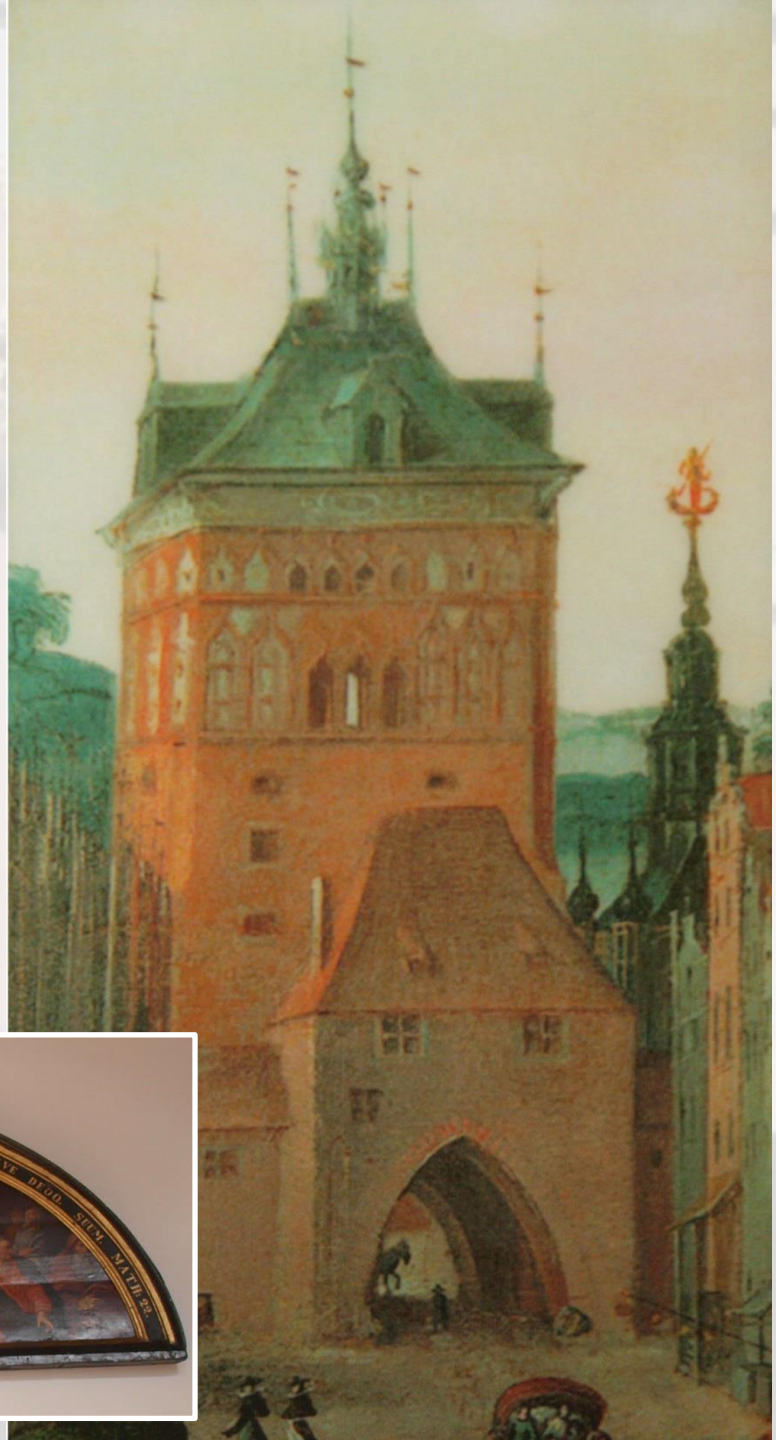

Droga Królewska – Brama Długouliczna (2/3)

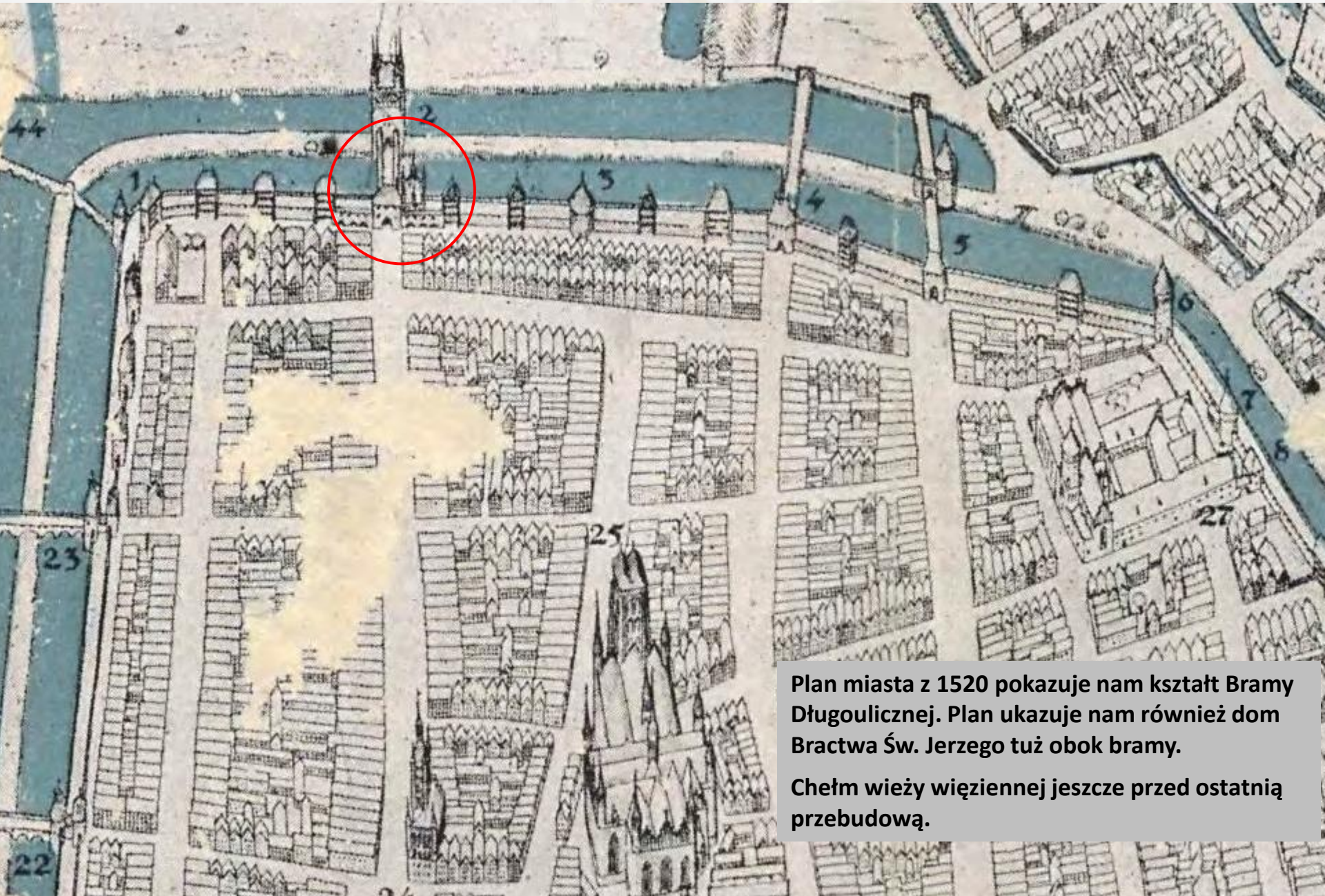

Plan miasta z 1520 pokazuje nam kształt Bramy Długoulicznej. Plan ukazuje nam również dom Bractwa Św. Jerzego tuż obok bramy.

Chełm wieży więziennej jeszcze przed ostatnią przebudową.

Droga Królewska – Brama Długouliczna (3/3)

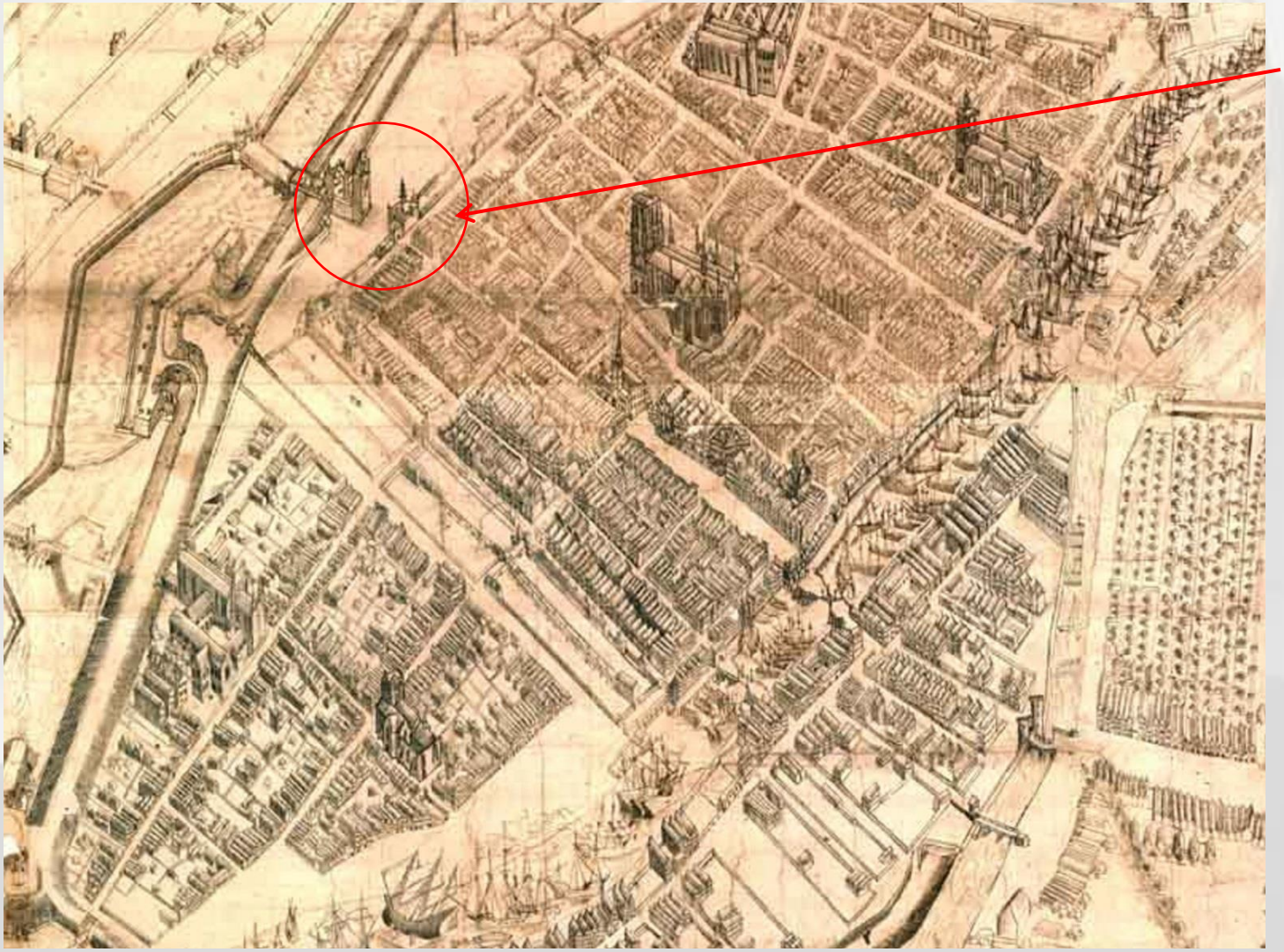

Obecność Bramy Długoulicznej w omawianym kształcie potwierdza plan sztokholmski Głównego Miasta z 1601 roku.
Również fosę wzdłuż murów Głównego Miasta.
Chełm wieży więziennej nadal przed przebudową.

Droga Królewska – Strzelnica Św. Jerzego

Dwór Bractwa św. Jerzego – wybudowany w latach 1487–1494 przez Jana Glothaua jako siedziba konfraterni patrycjatu Głównego Miasta Gdańska. Bractwo św. Jerzego początkowo zbierało się w Dworze Artusa. Budowla prezentuje styl flamandzki.
W przyziemiu znajdowała się strzelnica dla łuczników i pomieszczenia do przechowywania sprzętu łuczniczego. Na pierwszym piętrze umieszczono wielką salę zebrań bractwa, celebrowania ważnych uroczystości, biesiad i przedstawień teatralnych. W 1566 szczyt kopuły wieńczącej budowlę ozdobiono figurą św. Jerzego zabijającego smoka.
Po rozwiązaniu bractwa w 1798 budynek przeszedł na własność miasta. Na parterze umieszczono odwach, na piętrze szkołę sztuk pięknych. W końcu XIX wieku przywrócono pierwotny wygląd budynku.

Po zniszczeniach wojennych budynek odbudowano w latach 1950 - 1953.
Obecnie budynek mieści siedzibę Oddziału Wybrzeże Stowarzyszenia Architektów Polskich.

Droga Królewska – Złota Brama (1/3)

Fasady bramy są zwieńczone attykami, na których ustawiono osiem rzeźb alegorycznych (po cztery z każdej strony). Obecne są rekonstrukcją posągów z 1878 będących kopiami oryginalnych, zniszczonych działaniem czynników klimatycznych rzeźb Piotra Ringeringa wykonanych w 1648 roku na podstawie projektu Jeremiasza Falcka.
Figury od strony zachodniej symbolizują dążenia mieszczan: *Pax* (Pokój), *Libertas* (Wolność), *Fortuna* (Szczęście) oraz *Fama* (Sława).

Złota Brama w Gdańsku (właśc. *Brama Długouliczna* lub *Brama ulicy Długiej*, niem. *Langgasser Tor*) – została wzniesiona w roku 1612-14 na miejscu czternastowiecznej bramy gotyckiej (Brama Długouliczna).
Budowla jest dziełem architekta Abrahama van den Blocke. W jej budowie uczestniczył także Jan Strakowski.
Architektura jest utrzymana w stylu manieryzmu niderlandzkiego i charakteryzuje się typowym dla tego okresu wyrafinowaniem.
Do bramy przylega od strony północnej późnogotycki Dwór Bractwa św. Jerzego.

We fryzie na ścianie frontowej umieszczono cytat z Psalmu 122: *ES MVSSE WOLGEHEN DENEN DIE / DICH LIEBEN ES MVSSE FRIEDE SEIN INWENDIG IN DEINE MAVREN VND / GLVCK IN DEINEN PALASTEN PSA - 122* (Niech zażywają pokoju ci, którzy ciebie miłują. Niech pokój będzie w twoich murach, a bezpieczeństwo w twych pałacach!).

Inaczej: Oby się dobrze wiodło tym, co cię kochają, oby był pokój w twych murach i szczęście w pałacach.

Droga Królewska – Złota Brama (2/3)

Figury od strony wschodniej (od ulicy Długiej) symbolizują cnoty obywatelskie: *Concordia* (Zgoda), *Iustitia* (Sprawiedliwość), *Pietas* (Pobożność) oraz *Prudentia* (Rozwaga).

We fryzie na ścianie od strony ulicy Długiej głosi: *Concordia res publicæ parvæ crescunt - discordia magnæ concidunt - Zgodą małe republiki rosną - niezgodą wielkie upadają*.

Droga Królewska – Złota Brama (3/3)
Postaci na attykach

<u>Zachodnia</u> – od strony zespołu przedbramia (figury symbolizują dążenia mieszczan (kolejność jak na attyce):

Pax - Pokój

Libertas - Wolność

Fortuna - Szczęście

Fama - Sława

<u>Wschodnia</u> – od strony ulicy Długiej (figury symbolizują cnoty obywatelskie (kolejność jak na attyce).

Pietas - Pobożność

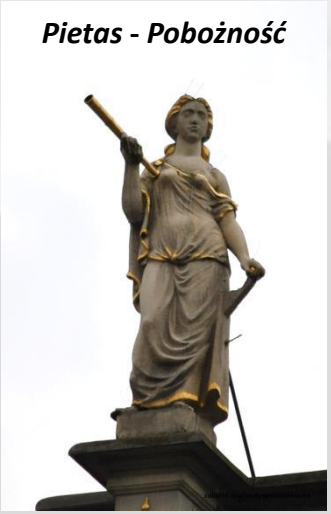

Prudentia - Rozwaga

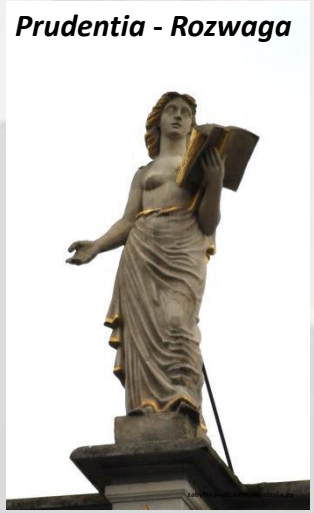

Iustitia - Sprawiedliwość

Concordia - Zgoda

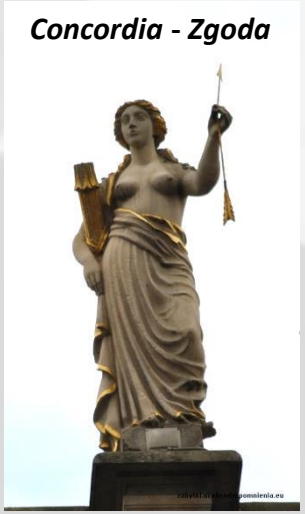

Droga Królewska – Ulica Długa (1/2)

Od chwili powstania ulica Długa pełni funkcję głównej arterii lądowej Głównego (Prawego) Miasta. Jej nazwę w postaci łacińskiej (longa platea) zapisano po raz pierwszy w 1331, niedługo potem pojawiła się wersja niemiecka (Langgasse), a w 1552 polska (długa ulica).

Początkowo nazwa obejmowała także Długi Targ. Ciąg uliczny Długa – Długi Targ – Stągiewna – Długie Ogrody był najbardziej monumentalną osią urbanistyczną całego europejskiego średniowiecza. Przy przechodzącej niegdyś przez 7 bram (obecnie 5) i 5 mostów (obecnie 2), długiej na 1,5 km trasie stało w sumie 14 budowli monumentalnych (dziś 11) i ponad 250 (dziś ponad 150) kamieniczek.

W czasach przedrozbiorowych wiodła tędy droga uroczystych wjazdów polskich królów – stąd nazwa Królewskiej Drogi.

Wbrew rozpowszechnionym stereotypom należy do niej zaliczyć także Długie Ogrody, na których rozwiązywała się większość orszaków.

Niepowtarzalne piękno ulicy Długiej, odtworzone po wojnie z wykorzystaniem wielu uratowanych autentycznych elementów, budzi powszechny zachwyt. Urok potęgują zamykające ją budowle: z jednej strony niezrównanie piękna wieża Ratusza, z drugiej wznosząca się nad elegancką Złotą Bramą surowa, lecz złagodzona urozmaiconym zwieńczeniem dominanta Wieży Więziennej. Stojące tutaj kamieniczki są naprawdę królewskie!

Droga Królewska – Ulica Długa (2/2)

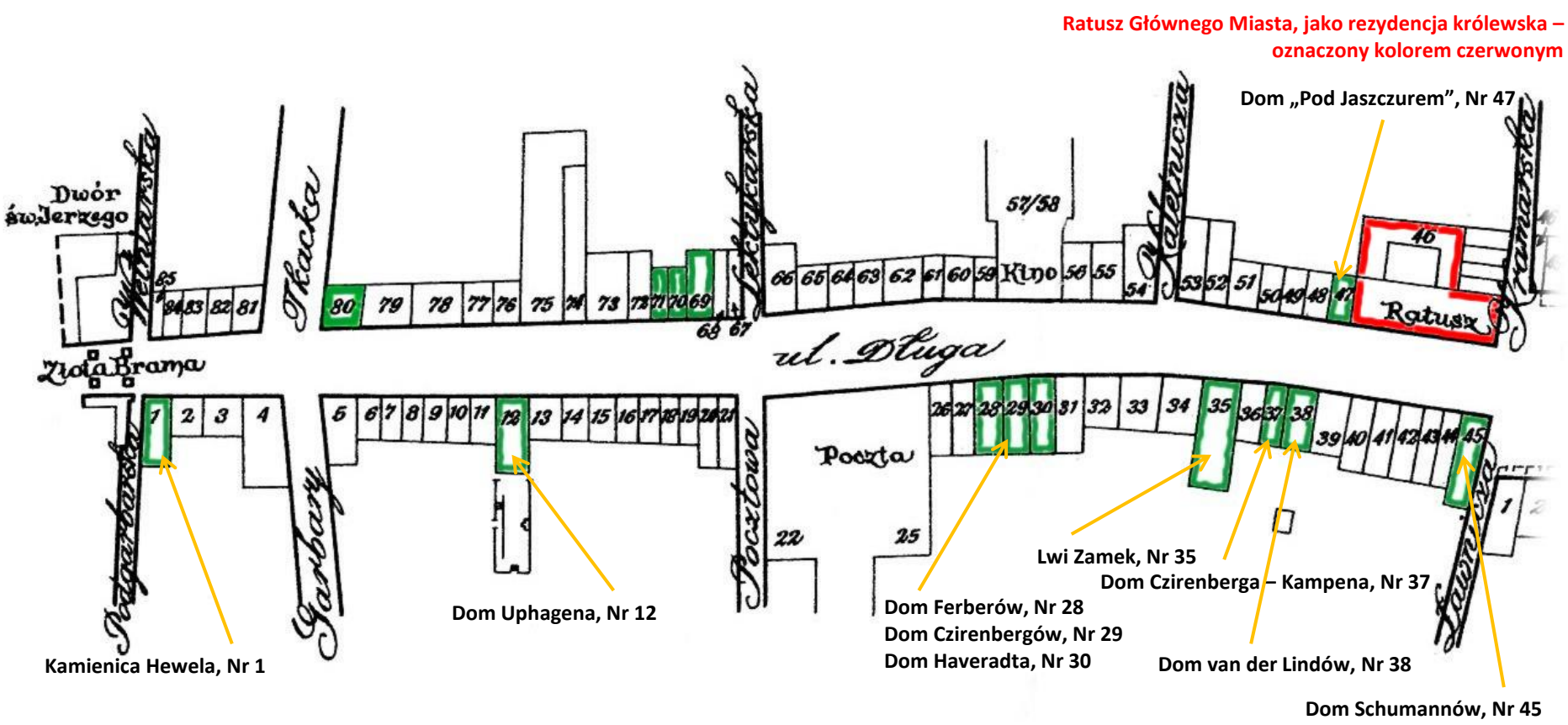

Droga Królewska – ulica Długa – Dom Hewela (nr 1)

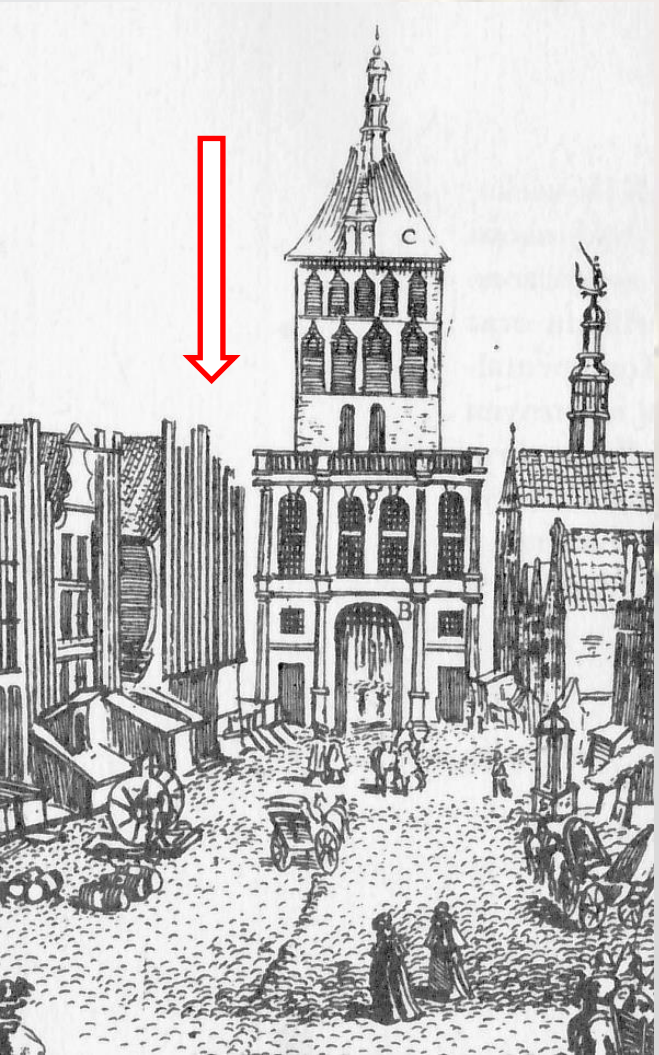

W miejscu gotyckiej kamieniczki, widocznej na rycinie I. Dickmanna z 1617, organizator floty Władysława IV Jerzy Hewel, zbudował nową, późnorenesansową, której fasadę przebudowano około połowy XVIII w na rokokową.

Podczas odbudowy kamieniczki w 1949, zrekonstruowano rokokową fasadę.

Dekoracja malarska tej fasady i trzech następnych J. Rzyszczaka i B. Bramińskiej.

Hewel Jerzy, data ur. nieznana, zm. X 1640, kupiec gdański; organizator floty wojennej króla Władysława IV Wazy; wierzyciel króla.

Droga Królewska – ulica Długa – Dom Uphagena (nr 12)

*Dom Uphag*ena wzniesiono na miejscu barokowej kamienicy z XVII w. Pozostał z niej jedynie portal, wmurowany w tylną fasadę.

Posesja od 1775 należała do Jana Uphagena, ławnika i rajcy, który w 1776 przystąpił do budowy domu o fasadzie będącej kompozycją form klasycystycznych i rokokowych.

Ten wspaniale wyposażony budynek stał się zgodnie z wolą właściciela muzeum wnętrza z końca XVIII w.

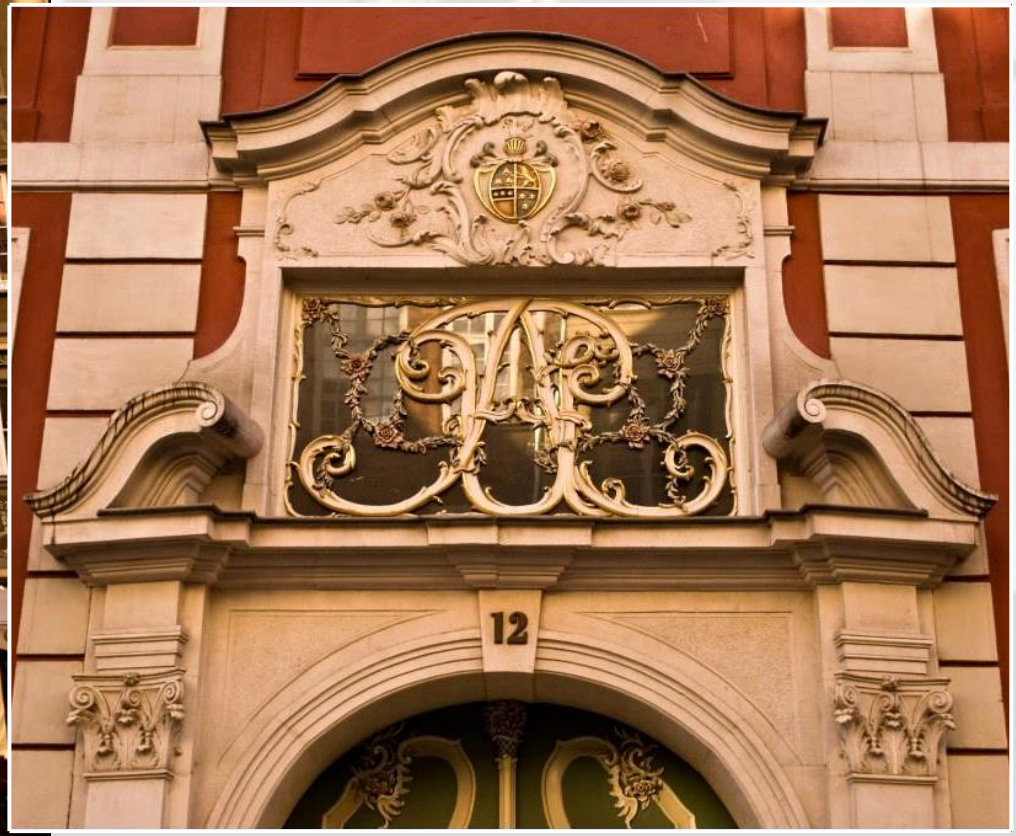

Droga Królewska – ulica Długa – Dom Ferberów (nr 28) (1/2)

Jest to dawna siedziba słynnego w dziejach Gdańska rodu Ferberów, wzniesiona w 1560 przez Konstantego Ferbera w pięknych formach renesansowych. Kamieniczkę nazwano *Adam i Ewa*.

Dom miał bogaty wystrój rzeźbiarski, we fryzie herby. Niegdyś była tu piękna sień.

Od 1789 kamienica należała do zamożnego kupca o nazwisku Frantzius, później do Steffensów.

W niewyjaśnionych okolicznościach nastąpiło przeniesienie portalu z kamienicy Ferberów przy ul. Długiej 28, do sieni na parterze Ratusza Staromiejskiego. Portal ten z lat 1517/59, całej kamienicy nadał nazwę *Adam i Ewa*, albowiem są na nim wyrzeźbione wizerunki pierwszych rodziców.

W Ratuszu portal chroniony przed złymi warunkami atmosferycznymi zachowany jest w bardzo dobrym stanie.

Droga Królewska – ulica Długa – Dom Ferberów (nr 28) (2/2)

W 1560, na Głównym Mieście, przy ulicy Długiej 28 gdański rajca Ferber wybudował kamienicę w stylu renesansowym. W zwieńczeniach kamienicy umieszczono herb Polski, Gdańska i Prus Królewskich. Fasadę bogato ozdobiono pilastrami, posągami i medalionem. Z czasem drzwi wejściowe wymieniono na rzeźbione z figurami Adama i Ewy. Legenda głosiła, że miały diabelską moc.

Eberhard Ferber po śmierci ukochanej żony żył w samotności. Wzorem legendy o Zygmuncie I i Barbarze Radziwiłłównie pragnął przywołać żonę z zaświatów. Skontaktował się z weneckim mistrzem magii, który obiecał spełnić jego życzenie. Pierwszy seans nie powiódł się. Przyczyną, jak stwierdził czarownik, była obecność sługi gospodarza. Nie doszedł do skutku też i drugi seans z powodu... obecności psa.

Kiedy wenecki mag miał zjawić się po raz trzeci, w domu został tylko rajca. Sługa jednak nie chciał dopuścić do wywołania swojej zmarłej pani i ukrył się w kominku. Mistrz magii przystąpił do dzieła. Kiedy nastąpił wreszcie kontakt z zaświatami zniknął nagle sługa schowany w kominku i pojawili się pierwsi rodzice - Adam i Ewa, potem ojciec gospodarza i na końcu postać zmarłej żony.

Rajca Ferber rzucił się na kolana przed postacią zmarłej prosząc o przebaczenie za zakłócenie jej wiecznego spoczynku. W tym momencie jakaś nie wyjaśniona siła poraziła rajcę, a mistrz magii wraz z wywołanymi postaciami zniknął na zawsze.

Na pamiątkę tego wydarzenia Ferber zlecił najlepszym gdańskim snycerzom wyrzeźbić na drzwiach wejściowych Adama i Ewę oraz scenę ich pierwszego grzechu. Po śmierci rajcy kamienica stała niezamieszkała. Krążyła legenda, iż kamienicę nawiedzają duchy. Ponoć słychać było też odgłosy sów i puchaczy, a dom penetrowały szczury.

Od tego czasu przyjął się zwyczaj, że przestępców prowadzonych na stracenie zatrzymywano przed drzwiami kamienicy, a nad ich głowami łamano drewniane laski. Około połowy XIX wieku znaleźli się odważni, którzy postanowili przebudować parter kamienicy i otworzyć tam cukiernię. Drzwi usunięto. Zostały przeniesione na zawsze do Ratusza Głównomiejskiego i umieszczone w Kamlarii w dawnej sali Kasy Miejskiej. Ciążąca na kamienicy klątwa zniknęła. Na wyższych piętrach urządzono wygodne mieszkania i nikt nie obawiał się działalności złych duchów do momentu, kiedy do Gdańska w roku 1879 przybył z Krakowa znany malarz Aleksander Gryglewski.

Niewyjaśniona śmierć malarza, który wypadł przez okno Kamlarii na ratuszowy dziedziniec poruszyła gdańszczan. Zaczęto snuć podejrzenia jakoby diabelska moc drzwi powróciła. Inni łączyli śmierć Gryglewskiego z tarapatami finansowymi na jakie naraził go sam mistrz Matejko. Nikt nie poznał prawdy tego wydarzenia.

Co zrobiono z przeklętymi drzwiami? Jakie były ich losy? Prawdopodobnie ich los zakończył się w marcu 1945 roku, kiedy zbombardowany Ratusz spłonął z większością wyposażenia.

Na podst. ***Małgorzata K. Nowak***

źródła zdjęć: Wikipedia i www.rzygacz.webd.pl

Słynne drzwi kamienicy – „Adam i Ewa”

Herb Ferberów – 3 łby dzików (świńskie?)

Droga Królewska – ulica Długa –
Dom Czirenbergów (Zierenbergów – Frederów, nr 29)

W XVII w. posesja należała do burmistrza Jana Czirenberga (Zierenberga) i ławnika Jana Brandesa, a następnie do Frederów. Piękną wczesnobarokową fasadę, przypisywaną Abrahamowi van den Block, otrzymała kamienica w 1620.

Zdobią ją medaliony dłuta Piotra Ringerina. Patrząc od dołu oglądamy: Tyberiusza – Walentyna - Livię – Klaudiusza - Domicjana - Augusta – Nerwę – Karakallę – Oktawiana – Wespazjana – Trajana – Nerona.

Okazałe przedproże kamieniczki z drugiej połowy XVII w znajduje się obecnie przy Długim Targu 5-6. Na Długi Targ 45 przeniesiono w 1901 także portal.

Na początku bieżącego stulecia na piętrze domu urządzono stałą wystawę rzemiosła artystycznego, pochodzącego ze zbiorów L. Giełdzińskiego.

Nad portalem łacińska inskrypcja *Pro Invidia – Ku zazdrości*.

Droga Królewska – ulica Długa – Dom Haveradta (nr 30)

Na miejscu gotyckiej, stanęła w 1617 późnorenesansowa kamienica Daniela Haveradta, zaprojektowana – być może – przez Abrahama van den Block. Powstałą wówczas reprezentacyjna sień renesansowa z piękna balustradą.

Kamienicę później przebudowywano. W drugiej połowie XVIII wieku dodano jej rokokowe przedproże.

W czasie odbudowy zrekonstruowano rokokową fasadę.

Postaci Marsa i Wenery zdobią portal, będący kopią autentycznego z ulicy Mariackiej 48.

Droga Królewska – ulica Długa – Lwi Zamek (nr 35)

Słynny *Lwi Zamek* wzniesiony w 1569, prawdopodobnie przez Jana Kramera, na miejscu gotyckiej kamienicy. W 1411 posesja ta należała do rajcy Bartłomieja Grossa, zamordowanego przez Krzyżaków na gdańskim zamku. Fasadę renesansowej kamienicy przyozdobił rzeźbami prawdopodobnie Fryderyk Vroom. We wnętrzu urządzona była jedna z najwspanialszych gdańskich sieni okresu renesansu. W XVII w. *Lwi Zamek* należał do możnej rodziny Schwartzwaldów, znanej z urządzanych u siebie spotkań uczonych i artystów. Tu w 1636 na cześć króla Władysława IV wydano uroczystą ucztę, w której król uczestniczył, bawiąc się z biesiadującymi w salonowca, czym zyskał sobie opinię człowieka otwartego i przyjaznego. Dom należał wówczas do wdowy Schwrtzwaldowej.

Szczegół architektury - rzygacz

Szczegół architektury – lew z portalu

Droga Królewska – ulica Długa – Dom van Kampenów (nr 37)

Niezwykle bogato zdobioną renesansowymi płaskorzeźbami fasadę wykonano w 1563, a w czasie odbudowy postawiono autentyczne fragmenty kamieniarki, w tym płyty z alegorycznymi postaciami *Muzyki*, *Architektury* i *Geometrii* we fryzie pierwszej kondygnacji. Skrajne rzeźby szczytu wyszły spod dłuta S. Horno-Popławskiego. W nowym portalu umieszczono autentyczne figurki z dawnego, zlikwidowanego w 1854. W początkach XVII w, kamieniczka należała do K. Czirenberga, pod koniec XVII w - do rodziny von Kampen. Od roku 1920, w okresie Wolnego Miasta Gdańska, czynny był na piętrze Polski Bank Komisowy.

Alegoryczne wyobrażenia nauk i cnót we fryzach elewacji są dziełem niderlandzkich mistrzów. Z bogatego szczytu spogląda niezwykłe popiersie Boga–Ojca.

Kamienice nr 37 i 38 z przełomu wieków XIX i XX, widoczne znaczne przebudowy w części parteru – brak elewacji z portalami.

Droga Królewska – ulica Długa – Dom van der Lindów (nr 38)

W 1567 właściciel posesji, Mikołaj van der Linde, zbudował piękną, renesansową ,kamienicę i dużą oficynę której sklepiona sień z portalem zachowała się na zapleczu głównego budynku. W czasie odbudowy zrekonstruowano renesansową fasadę, pozostawiając autentyczne elementy. Obecny portal jest kopią portalu z 1758, zachowanego przy Długim Targu 42, gdzie wmontowano go podczas przebudowy ówczesnej kamieniczki, przed I Wojną Światowa. Szczyt przyozdobiono pięcioma medalionami.

Kamienice nr 37 i 38 z przełomu wieków XIX i XX, widoczne znaczne przebudowy w części parteru – brak elewacji z portalami.

Droga Królewska – ulica Długa

Dom Connertów – Schumannów (nr 45) (1/2)

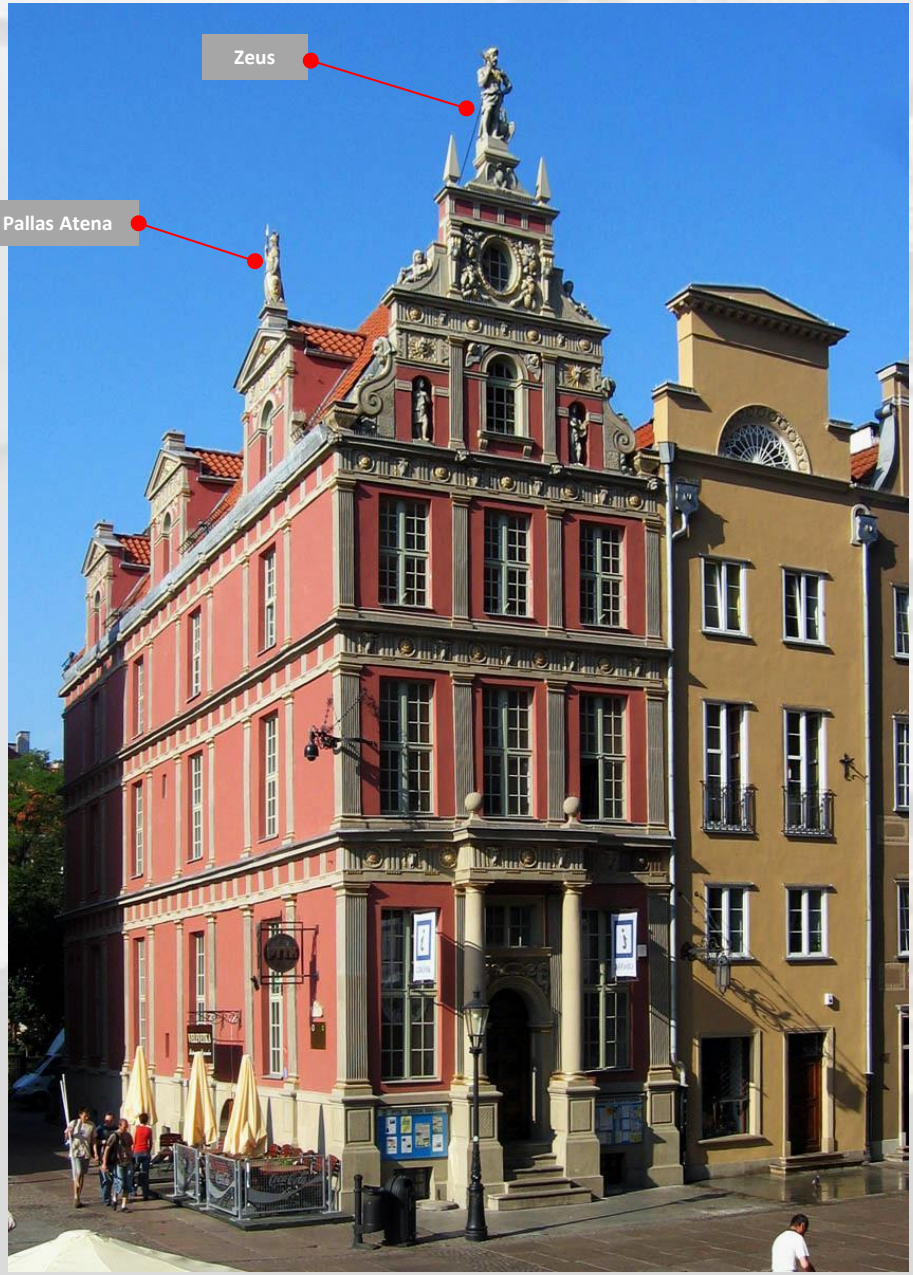

Właścicielem posesji w drugiej połowie XIV w, był Gotko Pape, od 1415 Walter Rosen. Piękną, renesansową kamieniczkę, znaną z obrazu A. Möellera, zbudował około 1560 prawdopodobnie Jan Konnert. Od 1616 dom należał do E. Königa, a później przez długi czas do wielce zasłużonej dla Gdańska rodziny Schumannów. W drugiej połowie XVIII w kamieniczka, uchodząca za jedną z najpiękniejszych w Gdańsku, uzyskała rokokowe przedproże.

Wnętrze jej wiele razy przebudowywano. W 1912 piękną sień kamieniczki przekształcono na kawiarnię, przenosząc kamienny fryz z Neptunem, Merkurym i Cererą do Ratusza Staromiejskiego. W 1934 zdeformowano pierwszą kondygnację domu przez dobudowanie od strony Długiego Targu i ul. Długiej podcienia. W czasie odbudowy zrekonstruowano renesansowe fasady, szczytową od strony ul. Długiej i boczną od Długiego Targu, wykorzystując liczne zachowane fragmenty rzeźby z XVI w. Również posąg Zeusa na szczycie od strony ul. Długiej. Figura Ateny z północnej lukarny ustawiona jest w sieni budynku. Odtworzono pierwotny portal, wykonano skromną nową sień. W tylnej fasadzie brak wystroju rzeźbiarskiego.

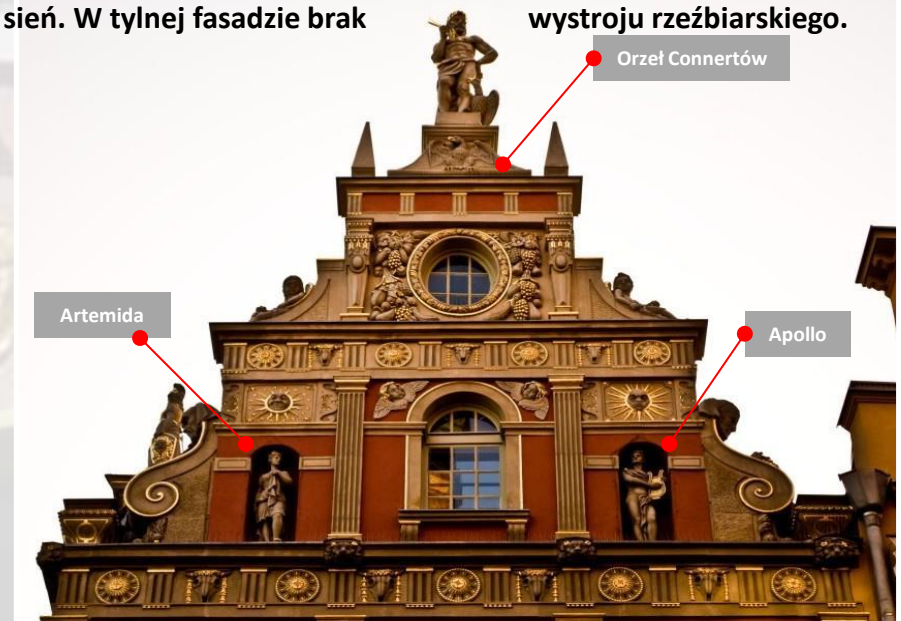

Droga Królewska – ulica Długa
Dom Connertów – Schumannów (nr 45) (2/2)

Dom wybudowano dla Hansa Connerta, późniejszego rajcy, dziedzica Przymorza. Świadczyły o tym litery H. C. obecne niegdyś w portalu oraz godło rodu – orzeł – zachowany pod szczytem fasady. Niezwykle piękna architektura wykorzystuje wzorniki Korneliusza Florisa. Zwrot do świata starożytnej Grecji manifestują spoglądający z góry bogowie Olimpu: Zeus, Apollo i Artemida na fasadzie frontowej i Pallas Atena na bocznej (brakuje Bachusa i Hery oraz mniejszych figur między szczytami). Z dawnej reprezentacyjnej sieni zachowała się ścianka arkadowa, przeniesiona przed I wojną do Ratusza Starego Miasta oraz (przypuszczalnie) kręcone schody i plafon – obecnie w Domu Ławników. Niedługo po zbudowaniu dom przeszedł w ręce rodziny Hewelków, a od 1654 był domem rodowym Schumannów.

Kamienny fryz z Neptunem, Merkurym i Cererą, przeniesiony w ramach przebudowy wnętrza w 1912 do Ratusza Staromiejskiego.

Posąg Zeusa ze szczytu od strony ulicy Długiej. Widoczny również orzeł Connertów.

Koniec cz. II

Będę zadowolony, jeśli koleżankom i kolegom przydadzą się zebrane tu przeze mnie informacje.
Jeśli macie uwagi, może propozycje uzupełnienia – proszę.
Dziękuję!
AT